

стрілби / ДНДЕКЦ МВС України; ДЕЗП Мін'юсту України. Київ, 2012.

13. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>

14. Яремчук В. Окремі проблеми проведення експертизи зброї та слідів і обставин її використання. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 31(70). Ч. 3. № 2. С. 144–148.

15. Мельник Р. В., Голдинський І. А., Гамера В. А. Криміналістичне дослідження вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 134–136. URL: https://Isej.org.ua/5_2016/40.pdf

16. Копча В. В., Копча Н. В. Криміналістичне дослідження зброї, боєприпасів, вибухових речовин і пристроїв та слідів їх застосування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 46. Т. 2. С.100–104.

17. Мельник Р. В., Голдинський І. А., Гамера В. А. Судова балістика: класифікація та сліди вогнепальної зброї, огляд вогнепальної зброї. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 131–133.

18. Офіційний сайт Київського науково-дослідного інституту судових експертиз. URL: <https://kndise.gov.ua/ekspertyza-zbroyi/>

УДК 343.102

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/723-725

Дар'я ПОРОХНЯ

студентка ННІ права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Сергій ІСЛАНКІН

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Початок повномасштабного вторгнення в Україні створив низку змін в чинному законодавстві, зокрема йдеться про Кримінальний процесуальний кодекс України. В КПК України було внесено низку змін, що стосуються судового розгляду кримінальних правопорушень, а також досудового розслідування. Зазначені зміни, насамперед, мали на меті вирішувати суперечливі ситуації та враховувати всі ризики їх вирішення, на різних етапах кримінального провадження, в період воєнного стану.

Значних змін та доповнень зазнав саме розділ IX-1 КПК України. По-перше, було змінено назву на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану». По-друге, було значно розширено та доповнено новими положеннями вищезазначений розділ КПК України [1]. Ці зміни стосуються зокрема стадій досудового розслідування. Тому особливу увагу варто звернути на особливості порядку проведення окремих слідчих дій в умовах воєнного часу, а саме обшуку.

Насамперед необхідно зазначити тлумачення Кримінальним процесуальним кодексом України такого поняття, як обшук. Стаття 234 КПК України визначає, що зазначена слідча дія проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуто у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб. Обшук є однією з невербальних слідчих (розшукових) дій, а також досить ефективним засобом збирання та перевірки доказів під час розслідування кримінального провадження [2, с. 142].

Варто зазначити, що примусовий характер обшуку означає те, що його дозволяється проводити, незважаючи на заперечення особи, яку обшукують. Але, незважаючи на вищезазначену обставину, виконувати ці та інші дії примусового характеру уповноважені

особи мають право лише за наявності та на підставі вмотивованої ухвали слідчого судді про надання дозволу на обшук житла або іншого володіння особи (ст. 30 Конституції України; ч. 2 ст. 234 КПК України) [3].

Переходячи до пояснення змінених положень, варто згадати, що як раніше зазначено, в умовах воєнного стану обшук житла проводиться за загальними правилами, що визначені чинним кримінальним процесуальним законодавством із внесенням деяких змін. А також слід підкреслити те, що ці нововведення значно розширюють повноваження працівників правоохоронних органів.

Почнемо з того, що під час дії воєнного стану в країні тимчасово скасовується заборона проведення слідчих розшукових дій, серед яких відмічається саме обшук, у нічний час доби [4]. Це означає, що наразі є правомірним проведення таких дій в період комендантської години.

Другим, не менш важливим, нововведенням є те, що кримінальним процесуальним законодавством передбачена можливість проведення обшуку без участі понятих, але лише за тієї умови, що наявна потенційна небезпека для їхнього життя чи здоров'я. Вищезазначене є протилежністю до загального правила, в якому йдеться про присутність не менше ніж двох осіб. Треба також зазначити, що з метою запобігання зловживання правами та обов'язками, а також порушення законних інтересів уповноваженими особами процес та результати обшуку підлягають обов'язковій фіксації за допомогою технічних засобів.

Важливим аспектом також є те, що фіксування, а саме відеозапис повинен бути безперервним та відтворювати всі етапи процесу. Як наголошує О. І. Герасимів, саме така практика є дуже небезпечною в реалізації, оскільки можливість захисту осіб, в яких безпосередньо проводиться обшук, практично зводиться нанівець [5, с. 105].

Третє нововведення полягає у фіксуванні предметів, що були знайдені та конфісковані в межах слідчої дії. Уповноважена особа, яка провадить огляд чи обшук житла або іншого володіння особи, наділена можливістю здійснення відеофіксації без складання відповідного протоколу, що абсолютно не відповідає звичайній процедурі. Незважаючи на це, у виділеній зміні наявні деякі обмеження, а саме те, що протокол за будь-яких умов повинно бути складено впродовж 72 годин з моменту здійснення відповідної слідчої розшукової дії.

Четвертим нововведенням є залучення захисника до проведення обшуку чи огляду житла або іншого володіння особи. Абз. 3 ч. 3 ст. 236 КПК України передбачає кримінальну процесуальну гарантію стосовно залучення до участі в слідчій розшуковій дії адвоката чи представника для надання належної правової допомоги [4]. Це нововведення впливає із вже наявного вищезазначеного, що так само як і для понятих, так і для адвокатів чи представників особи може бути потенційна небезпека для життя чи здоров'я, враховуючи період воєнного стану. Але враховуючи приписи ст. 59 Конституції України, в якій закріплене право кожного на професійну правничу допомогу, та ст. 64, де закріплюється перелік прав, що не можуть бути обмежені, навіть за умов воєнного стану. Законодавець не передбачає можливість не залучення зазначених осіб у межах проведення відповідної слідчої розшукової дії.

На думку Д. О. Зайцева, така норма не здатна забезпечити потреби практики стосовно реалізації участі вищевказаних осіб у порядку, визначеному ч. 3 ст. 236 КПК України, тому що обшук може проводитися і в особи, яка не є підозрюваною, а тому й адвокат не завжди матиме процесуальний статус захисника. Тому недоліком законодавчого припису ч. 12 ст. 615 КПК України, науковець вважає також те, що він не містить жодної вказівки про участь представника в кримінальному провадженні [6, с. 186].

Підсумовуючи, варто зауважити про те, що в період воєнного стану постало питання про необхідність введення деяких змін у процесуальні аспекти проведення обшуку. Ці зміни полягають саме в розширенні часу проведення обшуку, тим самим юридично забезпечуючи його раптовість. Також внесено зміни щодо основних учасників слідчої розшукової дії та особливості фіксації процесу. Зазначені зміни спрямовуються на зростання ефективності обшуку, а також оперативного отримання результатів та порятунку життів.

На нашу думку, ці нововведення мають безпосередній вплив на процес кримінального провадження, а особливо досудового розслідування під час воєнного стану.

1. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14 квітня 2022 року № 2201-ІХ. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#n45> (дата звернення: 31.03.2023).

2. Гловюк І. В. Проблемні питання забезпечення належної правової процедури обшуку. *Вісник*

Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 14. С. 141–149.

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n129> (дата звернення: 31.03.2023).

5. Особливості проведення обшуку в умовах воєнного стану. Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 21 жовтня 2022 р. 404 с.

6. Зайцев Д. О. Проблеми участі адвоката або представника в проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2022. Т. 27. № 3. С. 187–189.

УДК 343.131.7

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/725-727

Андрій ПРУДОВСЬКИЙ

студент ННІ права
та інноваційної освіти

Юлія МАРІНА

викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СУТЬ ПРЕЗУМПЦІЇ НЕВИНУВАТОСТІ, ЇЇ ПРАВИЛА ТА ЗАКОНОДАВЧІ АСПЕКТИ

Презумпцію невинуватості називають «золотою ниткою», що проходить через кримінальне право. Це норма міжнародного звичаєвого права, яка захищається численними міжнародними договорами та національними правовими системами. Презумпція невинуватості має вирішальне значення для забезпечення справедливого судового розгляду в окремих випадках, для захисту цілісності системи правосуддя та для поваги людської гідності людей, які звинувачуються у вчиненні злочинів.

Презумпція невинуватості – це правовий принцип, відповідно до якого кожна особа, обвинувачена в будь-якому злочині, вважається невинуватою, доки їй вину не буде доведено. Верховний Суд України надав таке тлумачення презумпції невинуватості: «Суть презумпції невинуватості не в тому, що особа є невинуватою, а в тому, що існує припущення щодо її невинуватості. Презумпція невинуватості не може бути виправдана одним лише прагненням полегшити становище обвинуваченого. Вона стимулює доказування вини особи, і доки цього не буде досягнуто, ніхто не може бути визнаний винним» [1].

Згідно з презумпцією невинуватості, юридичний тягар доведення покладається на обвинувачення, яке повинно надати переконливі докази. Якщо прокуратура не доведе обвинувачення, то особа виправдовується.

Стосовно важливих фактів справи – чи було вчинено обвинувачений злочин і чи був підсудний особою, яка вчинила злочин, держава несе весь тягар доведення. У більшості випадків обвинувачення має довести винність обвинуваченого поза розумним сумнівом. Якщо обґрунтовані сумніви залишаються, обвинувачений повинен бути виправданий. Однак це стосується не лише того факту, що тягар доказування лежить на обвинуваченні у кримінальній справі, а й захисту, який повинен бути наданий підсудному.

Стосовно важливих фактів справи відповідач не має жодного тягаря доведення. Відповідач не зобов'язаний давати свідчення, викликати свідків або надавати будь-які інші докази, і якщо підсудний вирішить не давати показань або надавати докази, це рішення не може бути використане проти нього.

Суддя та інші члени судового процесу не повинні робити жодних негативних висновків з того факту, що підсудного було звинувачено у вчиненні злочину. Вони повинні вирішити справу виключно на основі доказів, наданих під час судового розгляду.

В Україні презумпцію невинуватості закріплено:

- У статті 62 Конституції України: